

A percepción do profesorado sobre os materiais dirixidos ao alumnado con Trastorno do Espectro Autista (TEA)

Marcos Pinaque Varela

markospinaq@gmail.com

REVISTA GALEGA
DE EDUCACIÓN

ISSN: 1132-8932

Páx. 70 - 73

INTRODUCCIÓN

As necesidades educativas das persoas con Trastorno do Espectro Autista (TEA) son moitas e de moi diversa natureza (cognitivas, condutuais, motoras...). Ante tales necesidades, a adecuación da atención educativa ao alumnado con TEA pasa por ter en conta moi diversas variables como a organización de tempos e espazos, o establecemento de rutinas e o uso de apoios visuais, entre outras. Outro elemento de relevancia, e onde se puxo o acento nesta investigación, son os materiais curriculares, elemento que tal e como afirma Rodríguez Rodríguez (2000) determina a actividade dos alumnos, os contidos a ensinar, os tempos, as estratexias de ensinanza, a actividade do profesorado etc.

Pero non todos os materiais se adecúan ás características e necesidades para responder educativamente dunha forma axeitada ao alumnado con TEA. A súa natureza, configuración, deseño e adaptación deben ter características particulares: deben ser materiais visuais (Aragón Jiménez, 2011), abertos, contextualizados, significativos, concretos, que favorezan a autonomía e autoexplicativos (Altuzarra et al., 1997), que favorezan a interacción e socialización e motivantes (Godoy Lenz et al., 2008), manipulativos e que permitan retirar axudas paulatinamente (Vázquez Reyes e Martínez Fera, 2006).

A variabilidade de necesidades que presenta o alumnado con TEA, as particularidades da adecuación do material curricular ás súas necesidades e a inatención que os materiais xeneralistas dedican ás súas características levounos a analizar a percepción do profesorado de educación primaria sobre os materiais curriculares dirixidos ao alumnado con TEA, co fin de describir e comprender a valoración, o coñecemento e uso que o profesorado ten e fai dos mesmos.

METODOLOXÍA

Tomamos como referencia un enfoque mixto orientado a describir e interpretar a realidade dende unha perspectiva fenomenográfica. Aplicáronse dous instrumentos de forma secuencial, cuestionario e entrevista semiestructurada co fin de esclarecer a percepción docente, en relación ao coñecemento, uso e valoración, sobre os materiais curriculares dirixidos ao alumnado con Trastorno do Espectro Autista.

O cuestionario, de elaboración propia, foi aplicado a un grupo de 300 profesores e profesoras, e a entrevista semiestructurada aplicada a 9 mestres/as de educación primaria. No grupo investigado incluímos profesorado de titorías, inglés, relixión, música, pedagogía terapéutica, audición e linguaxe e orientación. Ambos instrumentos foron validados por un grupo de profesionais compostos por profesores universitarios do ámbito da psicoloxía e a pedagogía, unha psicóloga especialista en TEA, mestres/as de educación primaria e de pedagogía terapéutica, e unha familiar dun neno con autismo.

Ambos instrumentos foron elaborados tomando como referencia as seguintes dimensións: datos de identificación, formación do profesorado en cuestións relacionadas cos materiais didácticos dirixidos ao alumnado con TEA, uso e características dos materiais empregados, e deseño/selección/elaboración e adaptación de materiais.

TRATAMENTO DOS DATOS

Para o tratamento dos datos do cuestionario realizáronse o cálculo de frecuencias e descritivos de todas as variables do cuestionario, así como cruces entre aquelas variables que se estimaron de maior interese, e táboas personalizadas. Para dita análise empregouse o programa estatístico SPSS.

Para a realización do tratamento dos datos obtidos a través da entrevista utilizouse o programa Nvivo, que facilita a xestión dos documentos e a organización da codificación, ademais de ofrecer diversas ferramentas de visualización dos resultados.

RESULTADOS

Os resultados obtidos mostran a existencia de diferenzas entre a percepción que teñen os mestres con formación na temática (mestres de pedagogía terapéutica, audición e linguaxe, e orientación), que mostran unha valoración máis positiva da abordaxe do alumnado con TEA e séntense máis preparados para acometela con eficacia.

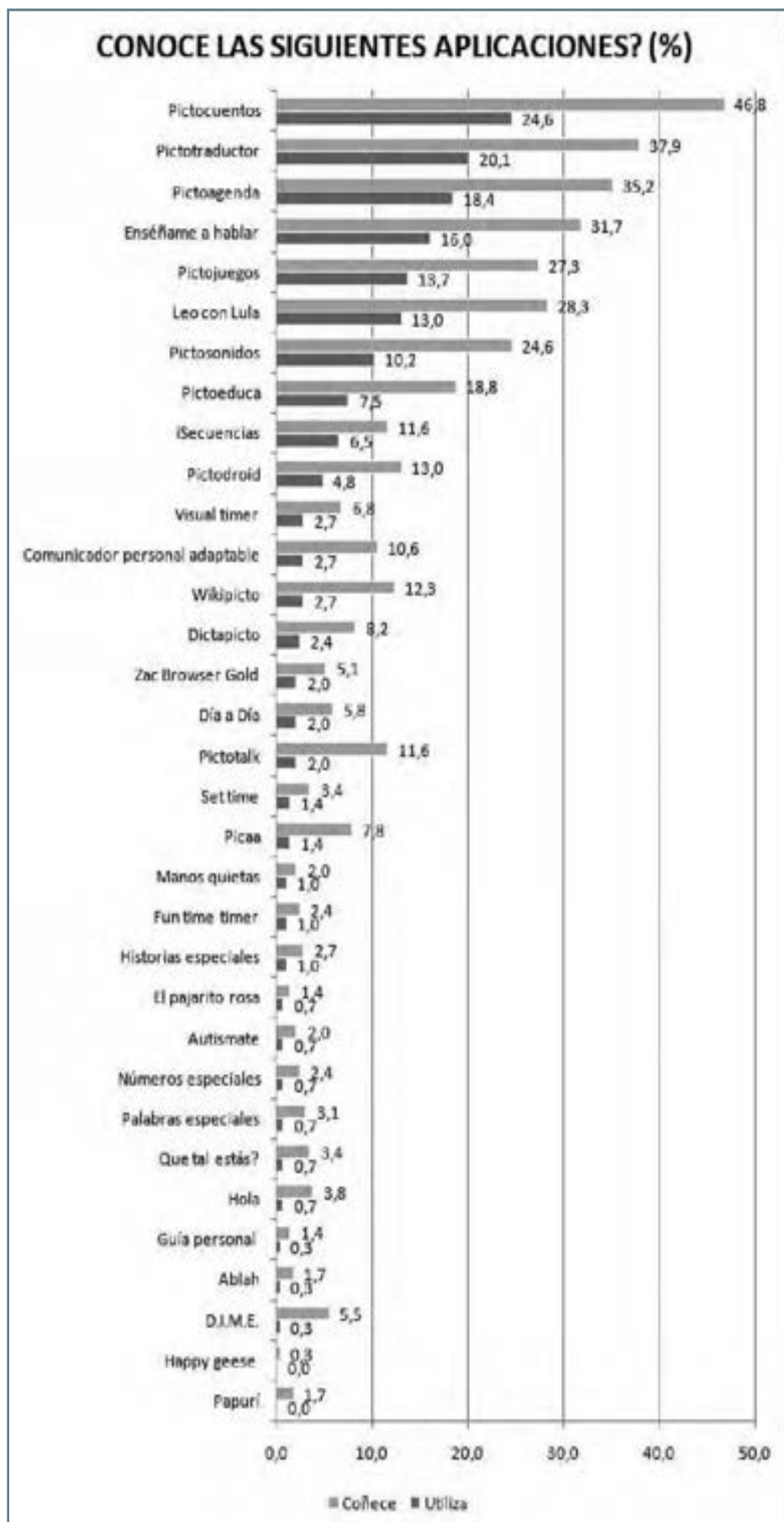
Por esta razón, o profesorado demanda ostensiblemente formación nesta temática. En datos que xustifican esta afirmación comprobouse que o 50% do profesorado non ten formación específica en TEA nin en materiais dirixidos a alumnado con TEA, o 82% do profesorado reconece a súa formación insuficiente e o 99% considera que esta formación é necesaria.

Suficiencia e necesidade de formación.

Gran parte da responsabilidade desta insuficiencia formativa recae na formación inicial, da que se critica non abordar esta temática coa profundidade suficiente. Ademais, o profesorado reclama unha formación orientada máis á práctica.

Esta eiva formativa por parte do profesorado tradúcese nun descoñecemento e desuso claro de materiais que poden ser utilizados co alumnado con TEA. Os recursos máis coñecidos e utilizados son aqueles de carácter impreso ou manipulativo (pictogramas, axendas visuais, taboleiros de anticipación, unidades didácticas adaptadas). Recursos como os pictogramas son coñecidos polo 75% do profesorado, mentres que o material TEACHH só o é por un 40% dos mestres. Moito menos coñecidos e utilizados son os recursos dixitais (recursos web, aplicacións informáticas, recursos de realidade aumentada e recursos de robótica). Isto implica que na maior parte dos casos o profesorado recorra a materiais de corte xeneralista non axeitados para o alumnado con TEA.

Coñecemento e uso de aplicacións informáticas.

Á súa vez, existe tamén descoñecemento das características que deben cumprir os materiais dirixidos a alumnado con TEA. O profesorado é consciente das necesidades de apoio visual por parte do alumnado (destacadas por un 92% dos enquisados) pero esquece a atención ás necesidades de estruturación (seleccionadas por un 17%).

Resultan de especial interese as respostas obtidas en torno ao proceso de adaptación de materiais. Adaptar un material consiste en realizar modificacións que o transformen en accesible para un alumno/a. Como vemos a continuación, un 99% dos enquisados adaptan o material cando este non cumpre as características propicias para o seu uso por parte de alumnado con TEA. Porén, en consonancia co anteriormente exposto, podemos observar que a maioría destas adaptacións se centran na contribucións de claves visuais pero resultan mínimas se nos referimos á estruturación do material (adaptación que adoita ser especialmente eficaz).

Destacar, por último, a desconfianza que o profesorado ten sobre os libros de textos en relación coa atención do alumnado con TEA e a confianza que deposita nas TIC.

Con todo, autores como Pas-serino e Santarosa (2008); Lo-zano Martínez et al. (2013); Hernández Vásquez e Sosa Hernández (2018); Terrazas Acedo et al. (2016) consideran que, pese á importancia que este tipo de recurso didáctico ten no proceso de ensino-aprendizaxe do alumnado con autismo, o uso da tecnoloxía non é suficiente para producir cambios na aprendizaxe dos alumnos con TEA.

CONCLUSIÓNS

1. O profesorado con maior vinculación á atención á diversidade interpreta certos aspectos educativos relacionados coa atención educativa do alumnado con TEA máis positivamente que o resto do profesorado.

2. Existe un gran descoñecemento e desuso dos materiais dirixidos ao alumnado con TEA. Este descoñecemento e desuso é máis acuciado con respecto aos materiais dixitais que aos impresos e manipulativos.

3. A totalidade do profesorado (99%) recoñece a necesidade dunha formación axeitada en materiais curriculares e autismo.

4. Gran parte do profesorado de escolas ordinarias (82%) non se considera formado axeitadamente para atender o alumnado con TEA.

5. Na opinión do profesorado, a formación universitaria non acomete o tema dos materiais curriculares na atención educativa ao alumnado con TEA, polo que considera as actividades de formación nos estudos universitarios iniciais como insuficientes.

6. O profesorado non ten claras as propiedades que deben cumprir os materiais a utilizar co alumnado con TEA. En calquera caso, prioriza os aspectos funcionais sobre os que favorecen a autonomía do alumnado.

7. A adaptación de materiais é o método mellor valorado polo profesorado para preparar materiais curriculares para o alumnado con TEA. ■

Opinións do profesorado sobre materiais de uso común.

REFERENCIAS

- ALTUZARRA, P., ARZIBENGOA, I., FUENTES, J., ILLERA, A., MERINO, M.E., SAINZ MARTÍNEZ, A. E UGARRIZA OGERIN, J.R. (1997). *Educautismo: materiais e recursos didácticos para la educación de las personas con autismo*. Gobierno Vasco. <https://enlafiladeatras.files.wordpress.com/2013/01/educautismo-materiales.pdf>
- ARAGÓN JIMÉNEZ, V. (2011). Un caso de autismo en el centro ordinario. *Revista CSIF*. https://archivos.csif.es/archivos/andalucia/ensenanza/revistas/csicsif/revista/pdf/Numero_39/VIRGINIA_ARAGON_1.pdf
- GODOY LENZ, P., GONZÁLEZ SERRANO, S., E VERDUGO REYES, M. (2008). *Guía de Apoyo Técnico-pedagógico: Necesidades Educativas Especiales en el nivel de Educación Parvularia*. Editorial Atenas. <https://centroderecursos.educarchile.cl/handle/20.500.12246/50523>
- HERNÁNDEZ VÁSQUEZ, M. E. E SOSA HERNÁNDEZ, M. E. (2018). Uso de Tecnologías de Información y Comunicación (TIC) en inclusión escolar de estudiantes con Trastornos del Espectro Autista (TEA). *Contextos: Estudios de Humanidades y Ciencias Sociales* (41). <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=6985008>
- LOZANO MARTÍNEZ, J., BALLESTA PAGÁN, F. J., ALCARAZ GARCÍA, S., E CEREZO MAÍQUEZ, M. C. (2013). Las tecnologías de la información y la comunicación (TIC) en el proceso de enseñanza y aprendizaje del alumnado con Trastorno del Espectro Autista (TEA). *Revista Fuentes*, (14), 193-208. <https://revistascientificas.us.es/index.php/fuentes/article/view/2359>
- PASSERINO, L. M. E SANTAROSA, L.M. (2008). Autism and digital learning environments: Processes of interaction and mediation. *Computer&Education*, 51(1), 385-402. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2007.05.015>
- RODRÍGUEZ RODRÍGUEZ, J. (2000). *Os materiais curriculares impresos e a reforma educativa en Galicia*. [Tese de doutoramento, Universidade de Santiago de Compostela].
- TERRAZAS ACEDO, M., SÁNCHEZ HERRERA, S. E BECERRA TRAVER, M. T. (2016). Las TIC como herramienta de apoyo para personas con Trastorno del Espectro Autista (TEA). *Revista de Educación Inclusiva*, 9(2), 102-136. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5600282>
- VÁSQUEZ REYES, C. M. E MARTÍNEZ FERIA, I. (2006). *Los trastornos generales del desarrollo. Una aproximación desde la práctica. Volumen 1. Los trastornos del Espectro Autista*. Consejería de Educación. Junta de Andalucía. <https://creena.educacion.navarra.es/web/bvirtual/2018/06/14/los-trastornos-generales-del-desarrollo-una-aproximacion-desde-la-practica/>